
ПРИКАЗИ

др Небојша ЈОВАНОВИЋ^{*}
редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду,
Србија

**Á. J. Garcia-Carriazo, M. Plešič, N. M. Gutiérrez,
M. Pavliha, Janja Hojnik, Patrick Vlačič**
Transport Law on Passenger Rights (edited by Marko Pavliha)
Routledge, London – New York, 2021.

Путнички саобраћај, како јавни, тако и приватни, нагло се развио у последњих пола века. Његов развој, међутим, није пратила ваљана правна заштита путника у односу на превозиоце у јавном превозу, иако одавно постоје међународне конвенције у свакој грани саобраћаја које је уређују. Разлог је тај што правила о правима путника у међународним конвенцијама уређују пре свега право на накнаду штете у случају смрти и телесне повреде које претрпи путник током превоза, као и у случају закашњења. У превозу пртљага углавном се уређује право путника на одштету због губитка и оштећења пртљага током превоза, те закашњења у његовој предаји путнику по завршетку путовања. То су озбиљни штетни случајеви настали углавном због саобраћајних несрећа у којим превозилац тешко може да избегне одговорност, ако се испуне услови прописани конвенцијама и националним правима (нпр. узрочна веза између превоза, несреће и повреде путника).

У превозу, међутим, постоји низ других случајева у којим путник трпи штету, која је тешко доказива, те му је и право на њену на-

^{*} Електронска адреса аутора: nebojsaj@ius.bg.ac.rs.

кнаду тешко оствариво. Ту је реч о наизглед ситним повредама обавеза које је превозилац преузео уговором о превозу, али које путнику често стварају велике непријатности. Такве повреде превозиочевих обавеза су, на пример, неоправдано одбијање пријема путника у возило (нпр. путник има путну карту, али је возило попуњено), отказивање уговореног путовања, веће закашњење у поласку или доласку, или прекид уговореног путовања. Заједничко за све њих је да представљају *поремећаје* у превозу изазване радњама превозиоца, а које путницима обично изазивају масовне ситне штете, како материјалне (нпр. пропала путна карта, пропало путовање, недолазак на пословни састанак), тако и нематеријалне (нпр. стрес, губитак времена, претрпљена глад и жеђ, умор, пропуштени ужитак на планираном одмору). Штете које путници трпе услед поремећаја у превозу су у укупном збиру, због своје учесталости, веће него штете због саобраћајних несрећа у виду смртних случајева или телесног повређивања. Путницима је у наведеним случајевима неисплативо да се парниче са превозиоцима по општим правилима грађанског права или по посебним правилима саобраћајног права којим се уређује закашњење. Због тога је потребно да се појачано заштите још посебнијим правилима саобраћајног права, како би им се омогућило да лакше савладају неприлике у које западну због поремећаја у превозу. Тако, на пример, превозиоцу треба наметнути обавезу да збрине путнике храном и пићем, преноћиштем или преусмеравањем на други превоз до жељеног места кад откаже путовање, или претерано касни у поласку или прекид путовања дуго траје. Осим тога, правилима о појачаној заштити путника, као потрошача, треба да се успоставе јасни критеријуми по основу којих превозилац бива обавезан да им накнади штету у паушалном износу, како би се избегле тешкоће у доказивању штете коју трпе (нпр. објективна одговорност кад закашњење у поласку предуго траје).

Међународне конвенције не уређују појачану заштиту путника због поремећаја у превозу, а ретка су и национална права која је ваљано уређују. Изузетак је право Европске уније у којем су обавезе превозиоца и права путника у случају настанка поремећаја у превозу детаљно уређена низом уредаба (енгл. *regulations*), и то посебно и прилагођено за сваку грану саобраћаја. Србија је правила Европске уније у овом питању најпре прихватила у ваздушном саобраћају, да би их касније „проширила“ на водени и железнички саобраћај. Остало је још да се оно уреди у друмском саобраћају. О заштити путника због поремећаја у превозу је мало писано како у свету, тако и код нас.¹

1 Небојша Јовановић, „Појачана заштита путника од поремећаја у превозу у праву ЕУ“, *Усклађивање њословној љрава Србије са љравом ЕУ* (ур. Вук Радовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2016, 272–311.

У томе је значај књиге *Transport Law on Passenger Rights* (Саобраћајно право о правима путника), коју је приредио у својству уредника др Марко Павлиха, професор Факултета за поморство и саобраћај у Порторожу Универзитета у Љубљани, а објавио ове године угледни издавач Раутлеџ (*Routledge*) из Лондона и Њујорка. Књига је написана на енглеском језику и дело је шест угледних правника стручних за саобраћајно право, тако да, у ствари, представља збирку логички међусобно повезаних и распоређених радова сваког од њих. Предговор је написао Дејвид Џозеф Атард (*David Joseph Attard*), директор Института за међународно поморско право при Међународној поморској организацији, као специјализованој агенцији Организације уједињених нација. Књига има 262 стране, не рачунајући садржај, списак судских случајева, списак међународних споразума меродавних у материји путничког превоза, списак прописа Европске уније и списак скраћеница, што је све написано на укупно 16 страна. На крају књиге се налази списак литературе коју су писци користили и цитирали (стр. 251–257), те индекс (регистар појмова; стр. 258–262). Она је објављена под покровитељством Института за међународно поморско право у оквиру његових студија међународног поморског права.

Главно штиво књиге је подељено на два дела. Први део је научни, јер у њему писци научно објашњавају општа правила о заштити путника у међународним конвенцијама, као и посебна правила у праву Европске уније. Он захвата првих 148 страна књиге. Други део је позитивно-правни (стр. 149–250), јер садржи текстове четири уредбе Европске уније о правима путника у случајевима поремећаја у превозу, и то у воденом (морском и речном) саобраћају, ваздушном, железничком и аутобуском саобраћају.

Свакако да је научни део књиге највреднији за читаоца. У њему га Марко Павлиха најпре уводи у тему и проблематику књиге, да би касније остали аутори изнели своје радове о предметима свог научног истраживања. Потом, Анхелез Хименез Гарсиа Гариазо (*Ángeles Jiménez García-Garriazo*) разматра међународне организације које установљавају и штите права путника, и то у свакој грани саобраћаја.² Наслов његовог дела књиге је „Улога међународних организација у успостављању и заштити путничких права“ (*The role of international organisations in providing and protecting passengers' rights*). Он објашњава у питању заштите путника не само улогу јавних међународних организација, као што је, на пример, Међународна организација за цивилно ваздухопловство (ICAO) или Међународна поморска организација (IMO), већ и недржавних међународних организација, као што је то, рецимо, Удружење за

2 А. Х. Г. Гариазо је предавач Нипон фондације при Институту за међународно поморско право.

међународни ваздушни превоз (IATA). Овај писац је нарочиту пажњу посветио улози Европске уније, као предводнику појачане заштите путника.

Проблематику правних извора значајних за права путника у превозу подробно је размотрио Марко Илешич у наредном поглављу књиге под насловом „ЕУ институције и права путника“ (*EU Institutions and passenger rights*).³ У свом делу књиге он излаже примарне изворе права ЕУ, као што је Уговор о функционисању ЕУ, а посебно њене секундарне изворе, као што су уредбе у свакој грани саобраћаја. Посебно је занимљиво његово објашњење саобраћајне политике у ЕУ, којом се успоставља јединствено тржиште превозних услуга за све превозиоце без обзира на државу чланицу њиховог порекла (политика тзв. „једног пасоша“, енг. *single passport*). Он набраја основна права која путник мора да ужива, а која чине суштину његове појачане заштите у односу на превозиоце у случају поремећаја у превозу, као што су, рецимо, право на недискриминацију у приступу саобраћају, право на приступачност и помоћ хендикепираним и слабо покретним путницима, право на обавештавање пре куповине путне карте, право путника да откаже уговорено путовање уз повраћај превознине, право на помоћ у случају дугог прекида путовања, право на преусмеравање, право на одштету и друго.

Након ова два уводна рада који се баве заштитом путника по општим правилима, следе четири рада којим се објашњава њихова заштита по посебним правилима у свакој грани саобраћаја. Први од њих је написао Норман А. Мартинез Гутиерез под насловом „Превоз морем“ (*Carriage by sea*).⁴ У њему објашњава која права и на који начин их путник ужива по Атинској конвенцији о превозу путника и њиховог пртљага морем, да би их потом објаснио по праву Европске уније садржаном у више уредаба и упутстава (*directives*). Након овог рада, следи рад Марка Павлихе под насловом „Превоз ваздухом“ (*Carriage by air*). У њему се најпре објашњава одговорност ваздушног превозиоца за смрт и телесну повреду путника, те закашњење у превозу, по Конвенцији о уједначењу неких правила о међнародном превозу ваздухом из 1999. године (скр. Монтреалска конвенција). Овај аутор потом објашњава посебна права која путник ужива у случају поремећаја у превозу по праву ЕУ, и то тако што их разматра за сваки поједини случај поремећаја, као што је, рецимо, одбијање пријема путника у авион, отказивање

3 Марко Илешич је судија и председник Коморе Суда правде Европске уније са седиштем у Луксембургу.

4 Н. М. Гутиерез је професор Међународног поморског права на Институту за међународно поморско право у Мсиди на Малти.

лета или закашњење. Следећи део књиге је написала Јања Хојник, у којем је обрадила појачану заштиту путника у железничком превозу, под насловом „Превоз железницом“ (*Carriage by rail*).⁵ Она се у њему бави проблематиком монопола железнице у шинском превозу, те начином његовог укидања у саобраћајној политици и праву ЕУ. Потом детаљно објашњава заштиту путника у железничком превозу, посебно се осврћући на неколико случајева судске праксе у ЕУ. У последњем, седмом поглављу књиге под насловом „Превоз друмом“ (*Carriage by road*) Патрик Влачич објашњава појачана права која путник ужива у друмском превозу.⁶ Он у њему најпре разматра положај друмског превоза путника у конкуренцији са осталим гранама саобраћаја, а посебно у односу на железницу. Потом даје занимљиву историју друмског превоза, да би затим објаснио одговорност превозиоца по Конвенцији о уговору о међународном превозу путника и пртљага друмом (скр. *CVR*) закљученој у Женеви 1973. године са протоколом из 1978. године. На крају свог рада, он детаљно објашњава појачану заштиту путника по праву ЕУ у јавном друмском превозу.

Посебна врлина ове књиге је у томе што се на више места у њој разматра начин решавања тешкоћа на које се наишло у заштити путника услед поремећаја у превозу изазваних пандемијом КОВИД-а 19. Осим тога, рад сваког аутора се на крају завршава закључком у којем он заузима лични став о проблематици коју је размотрио. Због своје краткоће, књига је како прегледног, тако и научног значаја, те се свакако може препоручити не само правницима, већ и другим стручњацима који се баве путничким саобраћајем.

Коришћена литература

Јовановић Небојша, „Појачана заштита путника од поремећаја у превозу у праву ЕУ“, *Усклађивање пословног права Србије са правом ЕУ* (ур. Вук Радовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2016. (Jovanović Nebojša, „Pojačana zaštita putnika od poremećaja u prevozu u pravu EU“, *Usklađivanje poslovnog prava Srbije sa pravom EU* (ur. Vuk Radović), Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2016)

5 Ј. Хојник је професор Права ЕУ на Правном факултету Универзитета у Марибору.

6 П. Влачич је професор Међународног поморског права и Саобраћајног права на Факултету за поморске студије и саобраћај у Порторожу у оквиру Универзитета у Љубљани.